సేకరణ-సంపాదకత్వం: కాత్యాయనీ విద్మహే

తెలుగు ఆధునిక సాహిత్యప్రపంచంలో బుచ్చిబాబుగా ప్రసిద్ధులైన శివారాజువెంకట సుబ్బారావు కథా రచయిత, నవలాకర్త, నాటక, నాటికా రచయిత, వ్యాసకర్త, సాహిత్య వివేచనా తత్పరుడు, ఆత్మ కథారచయిత, కవి, చిత్రకారుడు. 1946లో వెలువడిన ఆయన 'చివరకు మిగిలేది' నవలకు తెలుగు నవలా చరిత్రలో ఒక విశిష్టస్థానముంది. ఆయన 60 కథల వరకూ వ్రాశారు. ఆద్యంతాలు - మధ్య రాధ, ఉత్తమ ఇల్లాలు, ఒకే నిద్ర - ఎన్ని కలలు వంటి నాటకాలనూ, శిష్యరక్షిత, ఒమర్ ఖయ్యాం, రాయల కరుణకృత్యం లాంటి నాటికలనూ రాశారు. షేక్ స్పియర్ సాహితీ పరామర్శ చేశారు. ' నా అంతరంగ కథనం' అనే బాల్యజీవితానికి సంబంధించిన ఆత్మకథనూ, 'నన్ను మార్చిన పుస్తకం' అనే తన వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రభావితం చేసిన పుస్తక ప్రభావక శక్తి పరిచయాన్నీ రాశారు. బుచ్చిబాబు రచనల్లో ఆయన బహుముఖ సృజనాత్మక సాహిత్య వ్యక్తిత్వాన్ని వెల్లడించేవి ఆయన రాసిన కథలు. కథారచనలో సమకాలిక కథారచయితల కంటే భిన్నంగా తనదైన ధోరణినీ, శైలినీ, కథా శిల్పాన్నీ ఏర్పరచుకున్న రచయిత బుచ్చిబాబు. - ***కేతు విశ్వనాథరెడ్డి (దీపధారులు పుస్తకంలో)***

బుచ్చిబాబు డైరీలు - సమయం, సందర్భం

సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ, వైజ్ఞానిక సాహిత్య కళారంగాలలో చేసిన విశేషకృషివల్ల ప్రసిద్ధికి వచ్చిన వ్యక్తుల జీవితాలను పునర్నిర్మించి తరువాతి తరాలవాళ్ళకందించటానికి ఆయా వ్యక్తులు వ్రాసుకున్న డైరీలను - ఉత్తరాలను మించిన అధికారిక ఆధారాలు వేరేవీలేవు. ముఖ్యంగా సాహిత్య రంగంలో రచయితల వాఙ్మయ జీవిత సూచికలను సిద్ధం చేయటంలో భాగంగా వారి వాఙ్మయ జీవిత విశిష్టతలను వ్యక్తం చేసే డైరీలను - ఉత్తరాలను ప్రచురించటం ప్రయోజనకారిగా వుంటుంది.

డైరీ - దినచర్య రచన. వ్యక్తుల నిత్యజీవిత విషయాలను, కుటుంబ సంబంధాలను, స్నేహ సంబంధాలను, వృత్తిపర విషయాలను మాత్రమే కాక వాళ్ళ అభిరుచులను, అభిప్రాయాలను, కాంక్షలను, ఆంతర్యాలను, అలవాట్లను, ప్రవర్తనారీతులను, ఆశాభంగాలను పట్టి చూపించేది డైరీ. డైరీ వ్రాయటం అంటే వ్యక్తులు తమ అంతరంగాన్ని తామే తమముందు పరిశీలనకు పెట్టుకోవడమన్నమాట. ఏ

దాపరికాలు, భయాలు, వంచనలు లేకుండా అంతరంగాలను విప్పిపరచే వీలుండటం వల్ల డైరీలు చాలావరకు రచయిత అసలైన వ్యక్తిత్వానికి నిలువుటద్దాలుగా ఉంటాయి.

డైరీలు - ఉత్తరాలు ఆ వ్యక్తులకు సంబంధించిన విస్తృత సమాచారాన్నందిస్తాయి. ఈ విస్తృత సమాచారం తత్కాలంలో దానంతటఅదిగా సాధించే ప్రయోజనం పెద్దగా వుండకపోవచ్చు. కానీ తరువాత తరువాత ఆ వ్యక్తులను చుట్టుకుని జరిగే పరిశోధనలకు ముడిపదార్థంగా పనిచేస్తూ మార్గదర్శక సూత్రాలను నిర్దేశించగల స్థితిలో వుంటుందనటంలో సందేహంలేదు. ఈ సందర్భంలో డైరీలను - ఉత్తరాలను చెత్తకింద తీసిపారేసిన వాళ్ళున్నప్పటికి అలాంటి వాటి ఆధారంతోనే వర్జీనియావుల్ఫ్ వంటి రచయితలు చక్కని జీవిత చరిత్రలను రూపొందించిన విషయం గమనించవచ్చు.

ఈ క్రమంలో సామాజిక సాహిత్య రంగాలలోని మనుషుల డైరీలకు మరింత ప్రాధాన్యత ఉంది. సమకాలీన సామాజిక రాజకీయాంశాల పట్ల రచయిత ప్రతిస్పందనా స్థాయిని, చైతన్యాన్ని, రచయిత సాహిత్య దృక్పథం రూపొందుతున్న క్రమాన్ని అర్థం చేసుకొనటానికి ఈ విధంగా డైరీలు వల్ల లభించే విస్తృత సమాచారం తోడ్పడుతుంది. అసలు సాహిత్యరంగంలో డైరీలను ఉత్తరాలను సేకరించి అధ్యయనానికి వీలుగా సంపాదించి ప్రచురించటం పాశ్చాత్య భాషాసాహిత్యాలననుసరించి వచ్చిన సంప్రదాయమే. 1857 తరువాత తెలుగు సాహిత్యంలో వచ్చిన నూతన పరిణామం ఫలితమిది. ఈ క్రమంలో గురజాడ అప్పారావుగారి డైరీలు - లేఖలు, కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి డైరీలు - లేఖలు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి డైరీలు - లేఖలు ప్రచురించబడ్డాయి. 2007లో మనసు ఫౌండేషన్ ప్రచురించిన 'రాచకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి రచనా సాగరం' పుస్తకంలో 1935 నుండి 1941 వరకు లభించిన రావిశాస్త్రి డైరీలు చేర్చబడ్డాయి

ఆధునిక కాలంలో తెలుగుభాషా సాహిత్య రంగాలలో డైరీలను - ఉత్తరాలను సంపాదించి, ప్రచురించి అధ్యయనావకాశాలను విస్తృతం చెయ్యాలన్న దృక్పథం రోజురోజుకీ బలపడుతున్నది. ఈనాడు అటు రచయితలు - ఇటు విమర్శకులు రచయితల డైరీలను, ఉత్తరాలను బయటపెట్టటం ద్వారా ఆయా రచయితల రచనల గురించి కొత్త కొత్త విషయాలను తెలుసుకోవటం ఎట్లా వీలవుతుందో చెప్తున్నారు.

నిజానికి బుచ్చిబాబు డైరీలను 1983 లోనే బుచ్చిబాబు వాఙ్మయ జీవిత సూచికలో భాగంగా అచ్చువేయటం జరిగింది . 1978-1983 మధ్యకాలంలో చివరకు మిగిలేది నవల మీద పిహెచ్‌డి కి పరిశోధన చేస్తూ బుచ్చిబాబు సాహిత్య వ్యక్తిత్వాన్ని దృక్పథాన్ని అర్థం చేసుకొనటానికి ఆయన సమస్త సాహిత్యాన్ని సేకరిస్తూ అధ్యయనం చేస్తున్న ఆరోజుల తపనను తీర్చిన సాహిత్యంలో బుచ్చిబాబు డైరీలు, ఉత్తరాలు ప్రధానమైనవి. బుచ్చిబాబుగారి భార్య శివరాజు సుబ్బలక్ష్మి గారు విశాల హృదయంతో అవి అన్నీ చూడటానికి నాకు అవకాశం ఇచ్చారు. 1980 మేలో వారం రోజులు, జూన్‌లో వారం రోజులు, జులైలో వారం రోజులు - 1981 జులైలో మరో వారం రోజులు హైదరాబాదులో వారింట్లోనే వుండి డైరీల పని చూసుకోవటం జరిగింది. యింకా మిగిలివున్న డైరీలను నాతోపాటు వరంగల్‌కు తీసుకొచ్చుకోవటానికి సుబ్బలక్ష్మిగారంగీకరించటంతో - తెచ్చుకున్న డైరీలపని 1981 సెప్టెంబర్‌లో కొంత, 1982 జనవరిలో మరికొంత చేసుకోగలిగాను. 1982 మార్చిలో మళ్ళీ ఒకసారి హైదరాబాదు వెళ్ళి మూడు రోజులుండి డైరీల పని పూర్తిచేసుకుని వచ్చాను.

బుచ్చిబాబు వ్రాసుకున్న డైరీలు మొత్తం 18 లభించాయి. వాటిలో మొదటిది 1935 సంవత్సరపు డైరీ. ఆ తరువాత నాలుగు సంవత్సరాల డైరీలు లేవు. 1940 సంవత్సరపు డైరీ ఉంది. ఆ తరువాత ఆరు సంవత్సరాల డైరీలు లేవు. మళ్ళీ 1947-48 సంవత్సరపు డైరీలు వున్నాయి. 1949 సంవత్సరపు డైరీలేదు. 1950 డైరీ వుంది. 1951 డైరీ లేదు. 1952 డైరీ ఉన్నది. తరువాత రెండు సంవత్సరాల డైరీలు లేవు. 1955, 1956 సంవత్సరపు డైరీలున్నాయి కానీ 1957 డైరీలేదు. 1958 నుండి 1967 వరకు మొత్తం పది డైరీలు వరుసగా

ఉన్నాయి. దొరికిన మొదటి డైరీ అంతముందునుండే ఆయన డైరీలు వ్రాయటం ప్రారంభించి వుండటానికి వీలుంది. 1967లో మరణించే వరకు ఆయన డైరీ వ్రాశాడు. అయితే మధ్యలో ఆయా సంవత్సరాల డైరీలు దొరకకుండా పోయినవి 15. వీటిని గురించి శ్రీమతి సుబ్బలక్ష్మిగారు కూడా ఏమీ చెప్పలేకపోయారు. ముఖ్యంగా బుచ్చిబాబు నవలా వస్తువును గురించి ఆలోచించే సమయంలోని డైరీలు దొరకక పోవటం వలన ఆ నవల గురించి తెలియవలసిన రచయిత అంతరంగం వెలుగులోకి రాకుండా పోయింది.

దొరికినంతవరకు డైరీలలో కొన్నిరోజులు అసలేమీ వ్రాయబడలేదు. మరికొన్ని రోజులలో ఎత్తివ్రాసి చూపించదగినంత ముఖ్యవిషయాలు కనిపించవు. అలాంటివాటినన్నింటిని వదిలివేయటం జరిగింది. ఆయన దినచర్యలన్నీ కూడా యధాతథంగా ఎత్తివ్రాయలేదు. వాఙ్మయ జీవిత విశేషాలయిన రచనలు చేయటాన్ని గురించిన వివరాలను, వాటికి సంబంధించిన ఆదాయాలను, చేసిన ఉపన్యాసాలను, సమకాలీన సాహిత్యం, సినిమా మొదలైన కళారూపాలను గురించిన అభిప్రాయాలను, సమకాలీన రచయితలతో వున్న సంబంధ బాంధవ్యాలను దృష్టిలో వుంచుకుని బుచ్చిబాబు డైరీలలోని విషయాలను ఎత్తి వ్రాయటం జరిగింది. ఆ మేరకు బుచ్చిబాబు డైరీలు నా దృష్టి కోణం నుండి ,సాహిత్య సాంస్కృతిక ప్రయోజనాల కోణం నుండి కొంత సెన్సార్ అయినవనే చెప్పాలి.

బుచ్చిబాబు డైరీలు 1935 నుండి లభిస్తున్నాయి. అప్పటికి ఆయనకు 20 సంవత్సరాలు. ఇంటర్మీడియట్ చదువు పూర్తయింది. రచయితగా, చిత్రకారుడుగా, నాటక అభిమానిగా సాహిత్య అధ్యయన పరుడుగా ఆయన రూపొందుతున్న కాలం అది. ఆ కాలంలోనే ఆయన దినచర్య రచన ప్రారంభించారు.. ఇంగ్లీష్ భాషా సాహిత్యాల పట్ల ఆయనలో ప్రత్యేక అభినివేశం బలపడుతున్న కాలం కూడా అది. తరువాత ఆయన ఇంగ్లీష్ సబ్జెక్ట్‌తో బియ్యే చెయ్యటమే కాక ఇంగ్లీష్ ఎమ్మే కూడా చేసారు. అందువల్లనే కావచ్చు ఆయన డైరీలు చాలా వరకు ఇంగ్లీష్‌లోనే ఉన్నాయి. వాటిని ఎడిట్ చేస్తూ ఎత్తి రాసుకొంటున్నప్పుడు నేను ఇంగ్లీష్‌లోనే రాసుకొన్నాను. బుచ్చిబాబు చిత్రకారుడు కూడా కనుక డైరీలలో చాలా వాటికి స్వయంగా చిత్రించి వేసుకొన్న కవరు పేజీలు ఉన్నాయి.

ఈ డైరీలు బుచ్చిబాబు లేఖలే కాక ఆయనకు ఇతర సాహిత్యకారులు రాసిన లేఖలుతో సహా 'బుచ్చిబాబు వాఙ్మయ సూచిక' ను రూపొందించి నా సిద్ధాంత వ్యాసం 'చివరకు మిగిలేది:మానసిక సామాజిక స్రవంతి- నవలా విమర్శ' కు అనుబంధంగా ప్రచురించి ఇప్పటికి 32 ఏళ్ళు. 2015(జూన్ 14)-2016 బుచ్చిబాబు శత జయంతి సంవత్సరం. కొత్తతరాన్ని బుచ్చిబాబు సాహిత్య అధ్యయనం వైపు ప్రేరేపించటానికి బుచ్చిబాబు డైరీలు ప్రచురించటం అవసరమని అదెలా ఆచరణ సాధ్యం చెయ్యాలా అని ఆలోచిస్తున్న తరుణంలో 2015 జూన్ 14న అమెరికాలో వీక్షణం నెలవారీ సదస్సులో నేను పాల్గొనటం జరిగింది. కిరణ్‌ప్రభ గారి ఇంట్లో జరిగిన ఆ సదస్సులో బుచ్చిబాబు సాహిత్యం గురించి మాట్లాడే అవకాశం నాకు లభించింది. ఆ సందర్భంలో సాగిన సంభాషణ ఫలితం బుచ్చిబాబు డైరీలను కౌముదిలో సీరియల్‌గా ప్రచురించటానికి కిరణ్‌ప్రభగారు ఇష్టంగా ముందుకు రావటం. కొత్తతరం పాఠకులకు కొత్త పద్ధతిలో బుచ్చిబాబును చేరువ చెయ్యటం మంచిదే కదా అని నేను 'సరే' అన్నాను. ఇంగ్లీష్‌లో ఉన్న డైరీలను తెలుగు చేసి వేద్దామని కూడా ఆయనే అన్నారు. బుచ్చిబాబు డైరీల ప్రచురణకు సమయం సందర్భం ఇలా సమకూడాయి. ఈ నాడు ఇందుకు అవకాశం కల్పించిన కౌముది నిర్వాహకులు కిరణ్‌ప్రభ గారితో పాటు, ఆనాడు ఈ పనిలో ప్రేరణ అయిన బంగోరె (బండిగోపాలరెడ్డి)గారు ఈ పని ఇంత సమగ్రంగా చేయటానికి పూర్తి సహాయ సహకారాలు అందించిన శివరాజు సుబ్బలక్ష్మి గారు - నాకెప్పుడూ స్మరణీయులు.

- *కాత్యాయనీ విద్మహే*

(క్రిందటి సంచికనుంచి కొనసాగింపు)

1964

జనవరి

2. మధ్యాహ్నం 2. 45కి నార్ల ఇంటికి. ఆయనను చూడటానికి హైదరాబాద్ నుండి విమానంలో బివిన్ రెడ్డిగారు వచ్చారు. సంతోషం ,సంభ్రమం .. ఆయన సినిమా పూజాఫలం విడుదలైంది. ప్రేక్షకుల ప్రతిస్పందన చూడటానికి వచ్చాడు. కార్యదర్శి కళ్యాణి రిహార్సల్స్ చూసుకొనటానికి ఆఫీసుకు వెళ్లాను.

4. యువపాశం కథకు యువ నుండి 30/రూ వచ్చాయి. నవోదయ నుండి రెండు పుస్తకాలు తెచ్చాను.

5. ఉదయం 11 గంటలకు నీలం రాజు శేషయ్య గారి దగ్గరకు వెళ్ళాను. పూజాఫలం సమీక్షించామన్నారు. వద్దు ఆయన గొప్ప మేధావి అని పి ఎన్ ఆర్ అన్నాడు. ఆలోచన వదిలేసాను.

7. నాట్యకళకు వ్యాసం రాయలేక పోయాను. గోపీచంద్ సన్మాన సంచిక అందింది.

13. సాయంత్రం 7. 30 కి గొర్రెపాటి వెంకట సుబ్బయ్య గారి ఇంటికి. కాళోజి తో, ఎజెఆర్ తదితరులతో కబుర్లు. అరటి పండ్లు, టీ తీసుకున్నాం. సాహిత్య అకాడెమీ సభ్యుల దగ్గర కాళోజి తన కవిత్వం చదివాడు. సుబ్బులుతో కలిసి నవోదయకు. 'ఫ్రెంచ్ విప్లవం' తెచ్చాను.

19. ఇప్పనపాడులో .. డిటెక్టివ్ నవల చదివాను. మధ్యాహ్నం ఎ.ఐ. ఆర్ కాంపౌండ్ చెట్ల స్కెచ్ కి వాటర్ కలర్స్ వేస్తూ..

20. ఎ.ఐ. ఆర్ కాంపౌండ్ చెట్ల స్కెచ్ వాటర్ కలర్స్ చక్కగా వస్తున్నది. పుస్తకాలు చదువుతూ ..

21. Dr భాస్కర రావు ఏదూరి కి తాపేశ్వరం వెళ్ళాను. లక్షాధికారి చూసాను.

22. పాప కొడుకుతో పొలాలకు. ఒక వాటర్ కలర్ స్కెచ్ వేసాను. బందిపోటు సినిమా చూడటానికి ప్రసాద్ తో కలిసి మండపేటకు . పుష్పవల్లి తల్లి పాత్ర వేసింది. తండ్రి పాత్ర నాగయ్య వేసాడు.

23. తాపేశ్వరం లో ఏదూరి చివరి రోజు. ఉదయం 10 నుండి 12-30 వరకు కాలువ దగ్గర పొలాలలో .. చాల అందమైన దృశ్యం. కానీ చాల వేడిగా ,అసౌకర్యం గా ఉంది. పొలాల వాటర్ కలర్ చిత్రం వేసాను. ఇప్పనపాడుకు. ఇంటిముందున్న గుడిసెల వాటర్ కలర్ చిత్రం వేసాను. ఫరవాలేదు. మధ్యలో వదిలేసాను. ఎం. శివకామయ్య గారినుండి సాంస్కృతిక వారోత్సవాలలో ఒక రోజు మాట్లాడమని ఆహ్వానం. ఇంకొకటి బళ్లారి రాఘవ మీద వ్యాసం కోరుతూ అనంతపురం నుండి. అంగీకరించలేదు.

24. --- ఖోస్లా పుస్తకం చదువుతూ---

25. ఉదయం తాపేశ్వరం చెరువుదగ్గర పొలాలకు .. ఒక స్కెచ్ కూడా వేసాను. సాయంత్రం ఇప్పనపాడు బంగ్లా దగ్గర పొలాలలో స్కెచ్ ---

28. ఆక్స్ఫర్డ్ యూనివర్సిటీ ప్రెస్ --- షేక్స్ పియర్ విమర్శ కొన్నాను.

ఫిబ్రవరి

2. 6 గంటలకు ..అందరం మూగమనసులు సినిమాకు వెళ్ళాం. ఎ.ఎన్.ఆర్ ,సావిత్రి, జమున .. వినోదాత్మకంగా ఉంది.

9. విధులలో చేరాను.

11. యాంగర్ అండ్ ఆఫ్టర్ చదివాను. ప్లేబోయ్ జోకర్ ..

12. 'గొలుసు' రికార్డింగ్ విన్నాను. సేవకుడు దానయ్య (ఎన్ . సుబ్బారావు) బాగా చేసాడు.

13. మద్రాస్ బుక్ సెంటర్ నుండి 5 పుస్తకాలు వచ్చాయి. 52 రూపాయల 40 పైసలు. 1,2. మెన్ హూ రూల్స్ ఇండియా ,3. వర్జీనియా ఉల్ఫ్ 4. డయాబిటీస్ 5. పిక్ అఫ్ పంచ్

14. వర్జీనియా ఉల్ఫ్ చదివాను .

15. తాపేశ్వరం చెరువు దగ్గర ల్యాండ్ స్కేప్ ఆయిల్ చిత్రం వేస్తూ .. సాయంత్రానికి ముందు చెడి పోయింది.

16. పాత చిత్రాలు ,కవర్ డిజైన్స్ –అన్నీ ఒక పద్ధతిలో అమరుస్తూ 12.30 వరకు గడిపాను.

20. 'మళ్ళీ వచ్చిన మధుర క్షణం' కథ రాయటం ప్రారంభించాను. 4 పేజీలు అయింది.

22. పుస్తక ప్రపంచం పత్రికకు కథ పోస్ట్ చేసాను. నన్ను ప్రభావితం చేసిన పుస్తకం వ్యాసం నెల్లూరు కి పంపాను.

23. ఐ బిలివ్ పుస్తకం చదువుతూ ..

మార్చ్

1. తాపేశ్వరం పొలాల ఆయిల్ స్కెచ్ వేసాను . అంత సంతృప్తి కరం గా లేదు.

5. 'వాట్ ఈస్ హిస్టరీ' కొన్నాను.

10. సాయంత్రం సుబ్బులుతో కలిసి 'ది లయన్'. సింహం తో స్నేహం చేసిన ఒక అమ్మాయిని తీసుకొని వెళ్లాలని ఇద్దరు మగవాళ్ళు చేసిన ప్రయత్నం .. దక్షిణ ఆఫ్రికా నేపధ్యం .. అందమైన రంగుల ఛాయా చిత్రీకరణ.

15. ఉగాది. నూనె పెట్టుకొని తల స్నానం. వాటర్ కాలర్ స్కెచ్ లు వేస్తూ.. నవల కోసం ఒక వర్ణన–ప్రకృతిలో ఒంటరి తనం –బౌండ్ బుక్ లో ఒక పేజీ రాసాను. పేపర్లు చదివాను.

16. వి.యు.ఎస్ గొలుసు నాటకాన్ని ప్రసారం చేసింది. ఫరవాలేదు.

18. నవలలో కనబడని పాత్రల పై వ్యాసం 5 పేజీలు రాసాను. శర్వాని కథ, కృష్ణ కృపాలిని రాసిన టాగోర్ జీవిత చరిత్ర చదివాను.

19. నవలపై వ్యాసం మరి రెండు పేజీలు రాసాను. పుస్తక ప్రపంచం లో నాదీ ,సుబ్బులుది కథలు ప్రచురించ బడ్డాయి. లత సుబ్బులు కథకు మొదటి స్థానం ఇచ్చింది. పద్మరాజు కథకు రెండవ స్థానం ,నా కథకు మూడవ స్థానం ఇచ్చింది.

20. వీరాజు కథ మరొకటి చదివాను. వ్యాసం మరొక 5 పేజీలు రాసాను.

21. ... టాగోర్ జీవిత చరిత్ర చదివాను. షేక్ స్పియర్ శైలి పై వ్యాసానికి నోట్స్ తీసుకొన్నాను.

23. షేక్ స్పియర్ శైలి పై వ్యాసానికి నోట్స్ తీసుకొన్నాను. టాగోర్ జీవిత చరిత్ర పూర్తి చేసాను.

24. షేక్ స్పియర్ శైలి పై వ్యాసానికి నోట్స్..

29. ముళ్ళ పూడి సంచికకు నవలలో కనబడని పాత్రలు వ్యాసం 8 పేజీలు రాసి 11గంటలకు పడుకున్నాను.

30. నవల పై వ్యాసం రెండు పేజీలు ... శీలా వీరాజు కథ ఒకటి చదివాను.

31. వై.ఎస్.ఎన్ ఈ సంవత్సరపు నాటక సాహిత్యాన్ని సమీక్షిస్తూ రాసిన వ్యాసం ప్రచురించ బడిన జ్యోతి (29 మార్చ్) ని తెచ్చి ఇచ్చింది లత. ప్రభుత్వ కార్యక్రమాల ప్రచార క్షీణత కు ఉదాహరణ గా గొలుసు నాటకాన్ని కొట్టి పారేసాడు. ఒకేనిద్ర .. కృత్రిమంగా ఉందన్నాడు. గొల్లపూడి ,రాచకొండ ,శ్రీశ్రీ నాటకాలు నమ్మకాన్ని ఇస్తున్నాయని అన్నాడు.

ఏప్రిల్

1. నవల పై వ్యాసానికి తుది మెరుగులు దిద్దుతూ .. వీరాజు కథల పుస్తకం ముందుమాటకు నోట్స్ రాసుకొంటూ .. జమీన్ రైతు నుండి 'నన్ను ప్రభావితం చేసిన పుస్తకం' వ్యాసం రి ప్రింట్స్ వచ్చాయి.
2. నవల పై వ్యాసం తణుకు పంపాను.

9. ఢిల్లీ లో రిఫ్రెషింగ్ కోర్సు గురించి లేఖ వచ్చింది. సాహిత్య కార్యక్రమాల గురించి పేపర్ చదవాలి నేను.

10.నార్ల నాటకాల పుస్తకానికి ముందుమాట పంపాడు. సుబ్బులు అతి కష్టం మీద చదివింది.

11. ఉదయం 9 కి నార్ల దగ్గరకు. ముందుమాట చదివి వినిపించాడు. కాస్త అసంతృప్తి గా వుంది. కోటేశ్వరరావు రావు కు ఇచ్చాను. 'కలవారి కోడలు' చూసాను.

15. శీలా వీర్రాజు నుండి అతని కథల పుస్తకానికి పరిచయం కోరుతూ ఉత్తరం.

18. అమరశిల్పి జక్కన రంగుల చిత్రం చూసాను. నిరాశ మిగిల్చిన సినిమా. మూర్తి ఇంట్లో దేవులపల్లి కృష్ణ శాస్త్రి కి కాన్సర్ ఆపరేషన్ జరిగిన వార్త తెలిసింది.

20. విశ్వనాథంతో కలిసి లీలా మహల్ లో హిచ్ కాక్ సినిమా.

21. సాహిత్య కార్యక్రమాల పై ప్రసంగ ప్రతి ఢిల్లీ కి పంపాను.

22. కోటేశ్వర రావు రాత్రి 7 గంటలకు వచ్చి 300 రూపాయలు ఇచ్చి కథల సంపుటాల లెక్క పూర్తి చేసాడు. సుబ్బులు కథలు తీసుకు వెళ్ళాడు.

26. గంట ఆలస్యంగా 11.30 కి ఢిల్లీ చేరాను. పి.బి.జి అతని భార్య ,ప్రసాద్ స్టేషన్ కు వచ్చారు. 8 మైళ్ళ దూరంలో రామకృష్ణాపురం లో ఉన్న అతని ఇంటికి వెళ్లాం.

27. 10 గంటలకు పి.బి.జి కారులో ఆకాశవాణి భవనానికి . రిఫ్రెషర్ కోర్స్ 4వ అంతస్తు లో ..

మే

2. సాహిత్య కార్యక్రమాల పై ప్రసంగ పత్రం చదివాను. 19 నిముషాలు పట్టింది. మధ్యలో రెండు సార్లు మంచి నీళ్లు తీసుకోవలసి వచ్చింది.

3. 9.30 కి సుబ్బులుతో బయటకు. గాంధీ సమాధి ,జైన్ గుడి ,గురుద్వార్ ,ఎర్రకోట చూసాం. 11.30 వరకు.

12. 7.30 కి హరిద్వార్ లో .. మద్రాస్ సత్రం లో పై అంతస్తు లో గది. 3/రూ .గంగానది చక్కగా కనబడుతుంది. నదిలో దీపాలను వదిలే పెద్ద జన సమూహం. మేమూ రెండు దీపాలు పంపాము.

13. 8.30 కి టాక్సీ లో రిషీకేశ్ కు బయలు దేరాం. 11.50 కి చేరాం. ఆంధ్రాశ్రమం లో బస. టాంగా లో లక్ష్మణ్ ఝులా కు. దారి సరిగా లేదు. మూడు మైళ్ళ నడక. నది దిగువ భాగాన బిర్లా మందిర్. గొప్ప భవనం. 1. 30 కి ఇంటికి. స్వామి మాకు మంచి ఆహారం ,విశ్రాంతికి ఫ్యాన్లు ఉన్న మంచి గది ఇచ్చాడు.సంజీవరెడ్డి ,రాధాకృష్ణన్ ఉన్న గది అది. బస్సులో డెహరాడూన్ కి బయలుదేరాం. 5గంటలకు చేరాం. అక్కడినుండి ముస్సోరి చేరేసరికి 9 గంటలు. ప్లాజా హోటల్ లో మకాం.

14. ముస్సోరిలో విపరీతమైన చలి రాత్రి. మధ్యాహ్నం 3.30 కి డెహరాడూన్ కి తిరుగు ప్రయాణం. 5.30 కి చేరాం. మూడవ తరగతి టిక్కెట్లు లేవు. రెండవ తరగతి టికెట్లు తీసుకొని పఠాన్ కోటకు ప్రయాణం.సహరాంపూర్ లో రాత్రి 12.15 కు దిగాం.వెయిటింగ్ రూంలో గంట ఉండి 1.30 కి ఎక్స్ ప్రెస్ ఎక్కాం. జమ్ముకు 7.30 కి చేరాం.

15. ఉదయం 8.15 కు ఏ క్లాస్ బస్సులో జమ్మూ నుండి ప్రయాణం. తిరుగు ప్రయాణం టిక్కెట్లు 22/-రాంనగర్ .. మార్గంలో మహోన్నతమైన పర్వతాలు ,జలపాతాలు, పొలాలు.. లేత పసుపు రంగు వెలుగులో నాలుగు మైళ్ళపొడవు టన్నల్ ప్రయాణం .. శ్రీనగర్ చేరేసరికి సాయంత్రం 7.30.

18. ఆహారపు కారియర్ తో బస్సులో పహల్గామ్ కు. తోవలో చాల స్థలాలు, ఒక గుడి చూసాం.3 గంటల సమయంలో రెండు స్కెచ్ లు వేసాను. ఒక పర్వత జలపాతం దగ్గర భోజనం .. పర్వతాల దృశ్యం పెన్సిల్ స్కెచ్ వేసి సాయంత్రం 4.30 కి తిరిగి వచ్చాం. శ్రీనగర్ కు 7. 30 కి చేరాం. బోట్ హౌస్ లో తిని పడుకున్నాం. బోట్ నడిపే మనిషి ది అతని భార్య ది స్కెచ్ లు గీసాను.

19.ఉదయం 8.30 కి గుల్ మార్గ్ కు బస్సులో టెరెన్ మార్గ్ 26 మైళ్ళు చేరేసరికి 11. అక్కడి నుండి గుర్రాలను27 రూపాయలకు ,మార్గదర్శి ని 4/రూ కి కుదుర్చుకున్నాం.12.30 కి గుల్ మార్గ్ చేరాం. అక్కడ టీ తీసుకున్నాం. .. ఖిల్న్ మార్గ్ కు ఒంటిగంటకు బయలు దేరాం. మధ్యలో కాసేపు విశ్రాంతి. నంగా పర్వతాలు చూసాం. స్లెడ్జ్ ల మీద మంచులో పైకి వెళ్ళాం. గుర్రాల మీద 2 గంటలకు తిరిగి వచ్చాం. టీ తాగి గుల్ మార్గ్ లో3 గంటలకు స్కెచ్ లు. 4 గంటలకు బయలు దేరి 5.30 కి టెరెన్ మార్గ్ చేరాం. 6. 30 బస్సులో శ్రీనగర్ కు.

21. ఉదయం 7 గంటలకు శ్రీనగర్ వదిలి జమ్మూ చేరేసరికి రాత్రి 8. 30. తోవలో రెండు స్కెచ్ లు వేసాను.

22. 6. 30 కి పఠాన్ కోట కు ప్రయాణం. 9.30 కి చేరాం .రెండవ తరగతి స్త్రీల విశ్రాంతి గదిలో సుబ్బులును ఉంచి ఉదయపు ఫలహారం తెచ్చాను. రైల్వే స్టేషన్ స్కెచ్ గీసాను. 10–15 ఎక్స్ ప్రెస్ లో శ్రీనగర్ నుండి తిరుగు ప్రయాణం.

23. కొత్త ఢిల్లీ స్టేషన్ కు 8. 30కి చేరాం.

24. అరగంట ఆలస్యంగా మధ్యాహ్నం 1.40 కి విజయవాడ చేరుకున్నాం.

27. రెండుగంటలకు జవహర్ లాల్ నెహ్రూ చనిపోయాడన్నవార్త తీసుకొని వచ్చాడు రామ్. హటాత్తుగా వచ్చిన గుండెపోటు కారణం అని రేడియో లో విన్నాం. దిగ్భ్రాంతి కలిగింది. స్నానం చేసి ఆయన ఆత్మ శాంతికి ప్రార్థించాను.

30. ఫ్రాంక్ మొరెస్ రాసిన నెహ్రూ జీవిత చరిత్ర , దిస్ ఈస్ ది జంగల్ ..చదువుతూ గడిపాను .

(కొనసాగింపు వచ్చేనెలలో)

Post your comments